Ny kunskap om stamceller bör leda till omprövade riktlinjer

Det finns all anledning att skynda långsamt ifråga om forskningen med embryonala stamceller. Det anser bland annat professor Urban Lendahl vid Karolinska institutet. Ännu är kunskapen alltför bristfällig om exempelvis vilka möjligheter adulta stamceller kan ge.

Embryonala stamceller anses för närvarande som de mest intressanta stamcellerna eftersom de är pluripotenta, dvs kan bilda i stort sett alla typer av celler i kroppen. Adulta stamceller, liksom de stamceller som tas från navelsträngsblod efter en förlossning, har som multipotenta stamceller en lägre potential att bilda olika celltyper.

Vägledande för etiska kommittéer

Men frågan om forskning med embryonala stamceller tillhör också de mest kontroversiella, i Sverige liksom utomlands. Måndagen den 3 december, efter denna tidnings pressläggning, presenterade Vetenskapsrådet sitt beslut om riktlinjer för stamcellsforskningen i Sverige, riktlinjer som blir vägledande för de etiska kommittéerna runt om i landet.

Gisela Dahlquist är ordförande i arbetsgruppen för forskningsetik vid Ämnesrådet medicin inom Vetenskapsrådet. Det är den arbetsgruppen som nu tagit fram förslag till de riktlinjer som de andra ämnesrådena, liksom till sist Vetenskapsrådet, har att ta ställning till.

– I våra överväganden har människovärdesprincipen, göra-gottprincipen, icke-skadaprincipen, autonomprincipen samt försiktighetsprincipen varit vägledande, säger Gisela Dahlquist.

– Riktlinjerna bör dock omprövas i takt med att kunskapsläget förändras.

Kunskapsläget rörande stamceller var en av punkterna då frågan om forskning på mänskliga embryon diskuterades under ett symposium vid årets medicinska riksstämma.

Embryonala stamceller kan ge upphov till alla celler i kroppen. Åtminstone hos möss. Om stamceller tillförs ett musembryo som är fyra dagar gammalt blandar sig dessa med embryots celler, och i nästkommande generation möss byggs alla vävnader av de stamceller som från början tillfördes. Det går att visa med transgen teknik. Men gäller detta även mänskliga embryon? Och fortfarande återstår den stora utmaningen: att identifiera de signaler som bestämmer vilka typer av celler som ska utvecklas.

Grundforskning har visat att även adulta stamceller har en mycket stor differentieringspotential.

Professor Urban Lendahl på institutionen för cell- och molekylärbiologi vid Karolinska institutet uppgav vid symposiet på medicinska riksstämman att det är alldeles för tidigt att hävda att adulta stamceller skulle kunna ersätta embryonala stamceller på ett terapeutiskt plan. Forskningen är alltför ny. En möjlighet, åtminstone teoretiskt, är att adulta stamceller rent av lämpar sig bättre än embryonala stamceller vid vissa terapiformer.

Då Vetenskapsrådet i augusti beslutade att avvakta med att presentera etiska riktlinjer för stamcellsforskning, var en av orsakerna att rådet ville belysa de filosofisk-etiska perspektiven djupare. Dessa perspektiv fick stort utrymme vid symposiet på medicinska riksstämman.

Instrumentalisering

Såväl Göran Hermerén, professor i medicinsk etik vid Lunds universitet, och Jaana Hallamaa, doktor i teologi och professor i social etik vid Helsingfors universitet, var överens om att skapandet av mänskliga embryon för exempelvis stamcellsforskning är en »instrumentalisering« av människan. Det gäller inte forskning på embryon som blivit över vid provrörsbefruktning.

Peter Örn

Förslag till riktlinjer från Ämnesrådet för medicin

- Det kan vara försvarbart att ta stamceller från embryon som blivit över vid provrörsbefruktning. Förutsättningen är informerat samtycke från båda donatorerna och sedvanliga övriga överväganden som tillhör forskningsetisk bedömning och godkännande.
- Skapande av embryon genom kärnöverföring anses inte etiskt godtagbart i rådande kunskaps- och rättsläge.
- Skapande av embryon enbart för forskningsändamål anses inte etiskt försvarbart i nuvarande kunskaps- och rättsläge.

Vad är bäst på stämman? Vad är sämst?

Mila Andersson, psykiater och rättspsykiater, S:t Görans sjukhus:
– Att man kan uppdatera sig på olika områden, träffa kolleger och lyssna på föredrag.
– Ibland är det mycket folk och svårt att komma fram.

Andreas Kaiser, termin 10, läkarlinjen, SÖS:
– Att man får lite känsla för vad som kommer, se vilka områden som får uppmärksamhet. Sjukhusens datorsystem fungerar inte jättebra. Här märker man att det finns ett intresse att få systemen att fungera bättre för läkarna och mellan sjukhusen.
– Har inte hunnit utvärdera det. Jag är en positiv kille.

Ylva Böttiger, klinisk farmakolog, Huddinge sjukhus:
– Jag medverkade i ett symposium om polyfarmaci och där var många bra talare. Att patienterna har så många läkemedel är ett ständigt problem.
– Det är stort och svåröverskådligt, man blir trött bara man kommer in här.

Mats Gustafsson, gynekolog, KK Södertälje:
– Symposiet Läkaren som coach var bra. Och så tyckte jag om pjäsen Doktor Vag, Docent Dryg och Professor M. Pati, den visade hur patienten kan uppleva doktorn i sin roll.
– Den kommersiella delen av mässan kanske har blivit för stor.

Mikael Hoffmann, klinisk farmakolog, chef för läkemedelsenheten, landstinget Östergötland:
– Att träffa läkare med andra specialiteter som man kan diskutera med och få nya infallsvinklar.
– Det är stökigt i direkt anslutning till de vetenskapliga sammankomsterna.